

TÜRKİYE VE İNGİLTERE'DE RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI ALANINDAKİ DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR VE BU KURUMLARA VERİLEN YENİ BİR GÖREV: MEDYA OKURYAZARLIĞININ GELİŞTİRİLMESİ

*Turkish and British Independent Regulatory Agencies
in the Area of Radio and Television Broadcasting and a New Duty for These
Agencies: Promoting Media Literacy*

Yrd. Doç. Dr. Engin SAYGIN*

ÖZET

İdare hukuku ve kitle iletişim hukukunun kesiştiği konularından birisi düzenleyici ve denetleyici kurumlardır. Nitekim ülkemizde kurulan ilk düzenleyici ve denetleyici kurumlardan birisi kitle iletişim alanında 1994 yılında kurulmuş olan Radyo ve Televizyon Üst Kuruludur (RTÜK). İngiltere diğer Avrupa ülkelerine göre radyo ve televizyon yayıncılığına daha önce başlamıştır. Dolayısıyla kitle iletişim alanının düzenlenmesi ve denetlenmesi ihtiyacı da ilk olarak İngiltere’de ortaya çıkmıştır. 2003 yılına kadar bu ihtiyaca cevap veren çok sayıda düzenleyici kurumlar mevcut iken bu çeşitliliği ortadan kaldırmak ve bu alanı tek elden düzenlemek ve denetlemek üzere 2003 yılında İletişim Ofisi (*Office of Communications*-OFCOM) kurulmuştur. Hem RTÜK’ün hem de OFCOM’un bağımsızlığı, görev ve yetkileri, uygulayacakları yaptırımlar ile bu yaptırımlara karşı başvurulacak yollar Türk ve İngiliz idare hukukunun doğrudan ilgilendiği meselelerdir. Ancak kitle iletişim alanındaki düzenleyici ve denetleyici kurumlara hem ülkemizde hem de İngiltere’de yeni bir görev verildiği de gözlemlenmektedir ki, bu görev medya okuryazarlığının geliştirilmesidir. Bu çalışmamızda RTÜK ve OFCOM’un kitle iletişim alanındaki düzenleyici ve denetleyici kurum olarak görev ve yetkilerinin yanı sıra, medya okuryazarlığının geliştirilmesi görevi ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), İletişim Ofisi (*Office of Communications* (OFCOM)), Medya Okuryazarlığı.

ABSTRACT

The concept of independent regulatory agencies is one of the common issues for both administrative law and the law of mass communication. In this regard, one of the independent regulatory agencies for radio and television broadcasting in Turkey

* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, esaygin@ybu.edu.tr Bu makalenin RTÜK ile ilgili kısmı, Medya Okuryazarlığı (Edt. Yrd. Doç. Dr. Elif Küçük Durur, İmge Yayınevi, 2016) isimli kitapta yer alan “Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun Medya Okuryazarlığı Alanındaki Rolü” isimli çalışmamızın özetidir.

is the Radio and Television Supreme Council (RTUK) established in 1994. The Office of Communications (OFCOM), established in 2003, is the independent regulatory body that replaced the existing regulators in England where radio and television broadcasting has begun before other European countries. The independence of both RTUK and OFCOM, duties and powers of these regulators, sanctions and legal remedies for these sanctions have already been dealt with by Turkish and English administrative law in detail. However, a new duty has also given to the Turkish and English independent regulatory bodies, which is to promote media literacy. In this paper, the duties and powers of RTUK and OFCOM as a regulatory body in mass communication will be explained. Afterwards, the new duty of RTUK and OFCOM in promoting media literacy will be addressed.

Keywords: Independent Regulatory Agencies, Radio and Television Broadcasting Supreme Council (RTUK), Office of Communications (OFCOM), Media Literacy.

GİRİŞ

İdare hukuku ve kitle iletişim hukuku ilgi alanları farklı olan iki farklı hukuk dalıdır. Buna rağmen idare hukuku ve kitle iletişim hukukunun pek çok alanda kesiştiği de görülebilmektedir. Bu alanlardan bir tanesi düzenleyici ve denetleyici kurumlardır. Nitekim ülkemizde kurulan ilk düzenleyici ve denetleyici kurumlardan birisi kitle iletişim alanında 1994 yılında kurulmuş olan Radyo ve Televizyon Üst Kuruludur (RTÜK)¹. RTÜK’ü kuran Kanun, 1994 tarihinden itibaren yapılan yaklaşık yirmi değişiklikle günün şartlarına uyarlanmak istenmişse de, yayın teknolojisindeki hızlı değişim ve Anayasa Mahkemesi’nin bazı maddeleri iptal etmesi gibi nedenlerle bu amaca ulaşılamamış ve 2011 yılında radyo ve televizyon alanındaki yasal çerçevenin yeniden düzenlenmesi zorunlu hale gelmiştir². Bu nedenle 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun ile pek çok konunun yanı sıra³ RTÜK’ün kuruluşu, teşkilatı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları yeniden belirlenmiştir.

İngiltere’de ilk radyo yayını 14 Kasım 1922’de BBC (*British Broadcasting Company*) tarafından gerçekleştirilirken, ilk ticari düzenli televizyon yayını

¹ 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, TBMM tarafından 13/04/1994 tarihinde kabul edilmiş ve 20/04/1994 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

² www.rtuk.org.tr, erişim tarihi: 01/05/2016.

³ Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idari, mali ve teknik yapıları ve yükümlülükleri gibi konular da 6112 sayılı Kanunla düzenlenmiştir.

yine BBC tarafından Kasım 1936'da gerçekleştirilmiştir⁴. Diğer Avrupa ülkelerine göre radyo ve televizyon yayıncılığına daha önce başlayan İngiltere'de 2003 yılına kadar kitle iletişim alanında düzenleyici ve denetleyici kurumların sayısı fazla idi. Bu kurumlar Yayın İlkeleri Komisyonu (*The Broadcasting Standards Commission*), Bağımsız Televizyon Komisyonu (*The Independent Television Commission*), Telekomünikasyon Ofisi (*The Office of Telecommunications/OFTEL*), Radyo Otoritesi (*The Radio Authority*) ve Telsiz Bürosu'dur (*The Radiocommunications Agency*). 2003 yılında yapılan düzenleme ile tüm bu kurumların görevi İletişim Ofisi (*Office of Communications-OFCOM*) adındaki tek bir kuruma devredilmek suretiyle bu çeşitlilik ortadan kaldırılmıştır⁵.

Hem RTÜK hem de OFCOM kitle iletişim alanında görev yapan birer düzenleyici ve denetleyici kurum oldukları için, bu kurumların bağımsızlığı, görev ve yetkileri, uygulayacakları yaptırımlar ile bu yaptırımlara karşı başvurulacak yollar idare hukukunun doğrudan ilgilendiği meselelerdir. Ancak radyo ve televizyon yayıncılığı alanındaki düzenleyici kurumlara hem ülkemizde hem de İngiltere'de yeni bir görev verildiği de gözlenmektedir ki, bu görev medya okuryazarlığının geliştirilmesidir. Bu çalışmamızda ülkemizde ve İngiltere'de kitle iletişim alanındaki düzenleyici ve denetleyici kurumlara (RTÜK ve OFCOM) verilen medya okuryazarlığının geliştirilmesi konusu ele alınacaktır. Bu amaçla öncelikle düzenleyici ve denetleyici kurumların tanımına ve bu kurumların ortak özelliklerine değinilecektir. Daha sonra RTÜK ve OFCOM'un birer düzenleyici ve denetleyici kurum olarak görev ve yetkileri ele alınacaktır. Son bölümde ise, RTÜK ve OFCOM'un medya okuryazarlığı alanındaki görev ve bu görev kapsamındaki faaliyetleri incelenecektir.

1. DÜZENLEYİCİ VE DENETLEYİCİ KURUMLAR

1.1. Kavram ve Tanım

İlk olarak 1930'larda Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan düzenleyici ve denetleyici kurumlar, Avrupa'da özellikle 1980'lerden itibaren hızla yayılmaya başlamıştır⁶. Amerika'da genel olarak "Bağımsız Düzenleyici Birimler" (*Independent Regulatory Agencies*) olarak adlandırılan bu kurumlar, İngiltere'de "Yarı-Özerk Hükümet Dışı Örgütler" (*Quasi-Autonomous Non Governmental*

⁴ RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI SEKTÖR RAPORU (2014). Ankara, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, s. 7 ve s.14.

⁵ www.ofcom.org.uk, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁶ Azrak, Ü. (2001). "Dünyada ve Türkiye'de Bağımsız İdari Otoriteler ve İdarenin Yeniden Yapılanması Bağlamında Bunlara İlişkin Bazı Sorunlar", Bağımsız İdari Otoriteler, Ankara, Rekabret Kurumu Yayını, s. 19.

Organizations), Fransa’da ise “Bağımsız İdari Otoriteler” (*Autorités Administratives Indépendantes*) olarak isimlendirilmektedir⁷. İdare hukuku öğretisinde daha çok bağımsız idari otoriteler olarak da adlandırılan bu kurumlar için yasa koyucu düzenleyici ve denetleyici kurum kavramını benimsemiştir⁸. Ülkemizde bazı istisnalar dışında, asli karar organı olan Kurul ve ona yardımcı olmak ve kararlarını uygulamak üzere, Kurul Başkanı ve yardımcı personelden oluşan Kurum adıyla yapılanmıştır⁹.

Öğretide, düzenleyici ve denetleyici kurumları ortaya çıkaran nedenler şu şekilde özetlenmektedir¹⁰:

“a) Ekonomik alandaki teknik ve karmaşık sorunların çözümü uzmanlık gerektirmektedir ve klasik bakanlık yapısı bu sorunları çözmeye yetersiz kalabilmektedir.

b) Zaman zaman devletin piyasada hem hakem hem de oyuncu olması durumunda, alınacak kamusal kararların haklılığının ve tarafsızlığının şaibeli hale gelmemesi için kararların bağımsız ve tarafsız kurumlarca alınması tercih edilmektedir.

c) Bu bağımsız kurumlar siyasi etkilerden uzak olma durumları ile siyasi iktidarların siyasal nedenlerle alamayacakları, almaktan çekinecekleri veya erteleyecekleri kararların alınmasını kolaylaştıracaklardır.

d) Kriz dönemlerinde krizin bedelinin kendilerine yüklenmesini istemeyen siyasi iktidarlar da bu tür kurumların oluşturulmasında istekli olmaktadır.”

Düzenleyici ve denetleyici kurumların tanımı ULUSOY tarafından “toplumsal yaşam için özel bir önem ve duyarlılık taşıyan, temel hak ve özgürlükler ile ekonomik ve sosyal sektörlerde veya alanlarda düzenleme, denetleme ve yönlendirme (regülasyon) faaliyetinde bulunan, kararları üzerinde hiçbir makam ve merciin etkisinin olmadığı, karar organları özel güvencelere sahip, mali özerkliği haiz, özerk bütçeli kamu tüzel kişileri” olarak yapılmaktadır¹¹.

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar “karar organlarının şekli”, “regülasyon

⁷ Atay, E. (2000). “Fransız İdare Hukukunda Bağımsız İdari Otoriteler (BİO’LAR): Rekabet Konseyi”, Perşembe Konferansları, Ankara, Rekabet Kurumu Yayını, s. 53 vd.

⁸ Atay, E. (2006). “Bağımsız İdari Otoriteler ve Türkiye Uygulaması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi c. X, s.1,2, s. 263. Bu iki kavram yanında “üst kurul”, “yüksek kurul” ve “regülasyon” gibi kavramlar da bu kurumları tanımlamak üzere kullanılmaktadır.

⁹ Ulusoy, A. (2003). Bağımsız İdari Otoriteler, Ankara, Turhan, s. 1.

¹⁰ Tan, T. (2002). “Bağımsız İdari Otoriteler veya Düzenleyici Kurullar”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 35 Sayı 2, s. 14.

¹¹ Ulusoy, A. (2003), s. 1.

özelliği” ve “faaliyet alanlarının niteliği”¹² gibi ölçütler kullanılmak suretiyle bir takım sınıflandırmalara tabi tutulmuşlarsa da, radyo ve televizyon alanında faaliyette bulunanlar dışında diğerleri piyasa ekonomisinin düzenlenmesine yönelik faaliyette bulunmaktadır¹³. Bu nedenle, iletişim alanında faaliyette bulunan düzenleyici ve denetleyici kurumlar özel bir öneme ve ayrıksı bir yere sahiptirler.

1.2. Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Özellikleri

Her ne kadar düzenleyici ve denetleyici kurumların tamamının tabi olduğu tek bir hukuki rejim olmasa da bu kurumların ortak özellikleri konusunda Türk ve İngiliz öğretisinde görüş birliği bulunmaktadır: Bunlar; sermaye piyasası, rekabet, radyo ve televizyon yayıncılığı, bankacılık gibi kamusal yaşamın hassas alanlarında düzenleme ve denetleme görevlerini yerine getiren, devlet adına icrai karar alma yetkisine sahip bağımsız nitelikteki kuruluşlardır¹⁴.

1.2.1. Bağımsızlık

Bağımsızlık “toplumun, toplumsal bir kümenin ya da bireyin; başka bir toplumun, toplumsal kümenin ya da bireyin etkisi, güdümü, yönetimi ve belirlenimi altında bulunmaması” olarak tanımlanabilir¹⁵. Bir kurumun bağımsız olması yürütme organının ve öteki idari mercilerin bu kurum üzerinde herhangi bir idari yetkiye ve denetime sahip olmamasını ifade eder ki, bu kurumların bağımsızlığı hem organik hem de işlevsel anlamda bağımsızlık olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁶. Düzenleyici ve denetleyici kurumların organik anlamda bağımsız sayılabilmeleri için şu özelliklere sahip olmaları gerekir¹⁷:

a) Düzenleyici ve denetleyici kurumların görev ve yetkileri, bakanlıkların kontrolü dışında, kanunla düzenlenmelidir.

b) Kurul üyelerinin atanmasında mesleki standartlar öngörülmelidir.

c) Kurul üyelerinin görev süreleri, genel siyasi seçimlerle çakışmayacak şe-

¹² Ulusoy, A. (2003), s. 11, 12 ve 13.

¹³ Tan, T. (2002), s. 14. 7 Nisan 2016 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ile kurulan Kişisel Verilerin Korunması Kurumunun da, RTÜK gibi, piyasa ekonomisinin düzenlenmesine yönelik faaliyette bulunan diğer düzenleyici kurumlardan ayrıldığı da not edilmelidir.

¹⁴ Gözler, K. (2009). İdare Hukuku, Bursa, Ekin, s. 582.

¹⁵ Akıncı, M. (1999). Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman, İstanbul, Beta, s. 100.

¹⁶ Günday, M. (2013). İdare Hukuku, Ankara, İmaj, s. 470.

¹⁷ TÜSİAD (2002). Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, s. 165.

kilde belirlenmeli ve kurul üyelerinin bireysel görev süreleri, diğer üyelerin değişim süresinden ayrılmalıdır.

d) Kurullara, düzenleme yapmak ve uygulamayı yönlendirme yetkisi verilmelidir.

e) Kurulların özel bütçeleri olmalıdır.

f) Personel ücretleri iyileştirilmelidir.

Düzenleyici ve denetleyici kurumların işlevsel bağımsızlığı ise kendilerine herhangi bir organ, makam, merci ya da kişi tarafından görevleri ile ilgili emir ve talimat verilememesinin, tavsiye ya da telkinde bulunulamamasının sağlanması ile olur ki, bu da ancak bu kurumların işlem ve eylemlerinin yürütme organının hiyerarşi ya da vesayet denetimi biçimindeki denetimine tabi olması ile sağlanabilmektedir¹⁸.

1.2.2. Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Yetkileri

Her biri birer kamu tüzel kişisi olan düzenleyici ve denetleyici kurumlar, icrai karar alma yetkileri ile danışma organı olmaktan çıkmaktadırlar.

1.2.2.1. Düzenleme Yetkisi

Düzenleyici ve denetleyici kurumların en önemli ayırt edici özelliği regülasyon işlevi görmeleridir. Regülasyon görevini üstlenmiş düzenleyici ve denetleyici kurumlar, kamusal hayatın hassas alanı denilen alanlarda kamu hizmetlerini yürütmek ve işletmekten ziyade bu alanlarda “oyunun kurallarını” belirler, diğer bir ifadeyle o alanı organize ederler¹⁹.

Amerika Birleşik Devletleri’nde düzenleyici ve denetleyici kurumları devletin dördüncü gücü konumuna getiren değer bu kurumların düzenleyicilik misyonudur²⁰. 1982 Anayasası’na göre kamu tüzel kişileri kendi görev alanlarını ilgilendiren kanun ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla yönetmelikler çıkarabildiği için, düzenleyici ve denetleyici kurullar da öncelikle yönetmelikler aracılığıyla bu düzenleme misyonunu yerine getirirler. Ayrıca karar, tebliğ, tamim, sirküler, bildiri vb. işlemler adı altında yayınladıkları ve idarenin adsız düzenleyici işlemleri denilen işlemlerle de düzenleme fonksiyonunu yerine getirirler. Ancak, düzenleme yetkisi yasa-

¹⁸ Günday, M. (2013), s. 470.

¹⁹ Ulusoy, A. (2003), s. 21; Gözler, K. (2009), s. 583.

²⁰ Akıncı, M. (1999), s. 133.

lar çerçevesinde yerine getirilen ikincil bir yetki olduğu için bu kurumların bu yetkisini kullanarak yapacağı işlemlerle yasal düzenlemenin kapsamı daraltılmaz veya genişletilemez²¹.

1.2.2.2. İnceleme ve Denetleme Yetkisi

Kamusal hayatın hassas alanında faaliyette bulunan aktörlerin yasalara ve kendi düzenlemeleri ile getirilen kurallara ne derecede uyduğunu kontrol etmek amacıyla, düzenleyici ve denetleyici kurumlar gerekli gördüğü bilgi ve belgeleri ilgililerden istemek, onların bilgilerine başvurmak, gerektiğinde yerinde inceleme yapmak yetkilerini haizdir²².

1.2.2.3. Yapırım Uygulama Yetkisi

Düzenleyici ve denetleyici kurumların yaptırım uygulama yetkisi, faaliyette buldukları alanda düzenleme ve denetleme yetkilerinin bir uzantısı olarak kabul edilmektedir ve bu yaptırımlar “idari müeyyide” niteliğindedir²³. Ülkemizde Rekabet Kurumu gibi bazı düzenleyici ve denetleyici kurumlar uyguladıkları yüksek para cezalarıyla ön plana çıkarken, diğerleri ilgili kanunlarında kendilerine verilen ruhsatın iptali, uyarı, kapatma, askıya alma gibi değişik idari yaptırımlara başvurmaktadır²⁴.

2. RADYO VE TELEVİZYON ÜST KURULU

Radyo ve televizyon yayıncılığı, uzunca bir süre hemen hemen her ülkede olduğu gibi ülkemizde de devlet tekeline bırakılan bir alan olmuştur. Nitekim 1982 Anayasası 133’üncü maddesinde “*Radyo ve televizyon idareleri ancak devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir*” ifadesiyle bunu anayasal bir ilke olarak belirlemiştir. Ancak çok sayıda radyo ve televizyon yayın faaliyetinde bulunmaya başlamış ve yasama organı bu fiili durumu hukuki bir zemine dayandırmak için 1993 yılında, 1982 Anayasası’nın 133’üncü maddesini “*Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir*” şeklinde değiştirmiştir.

Kamu tüzel kişiliğine haiz RTÜK’ü kuran ve radyo-televizyon yayıncılığını düzenleyen 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında

²¹ Gözübüyük, T., Tan, T. (2010). İdare Hukuku, Ankara, Turhan, s. 395.

²² Gözübüyük, T., Tan, T. (2010), s. 397.

²³ Gözübüyük, T., Tan, T. (2010), s. 398-399; Gözler, K. (2009), s. 589.

²⁴ Gözübüyük, T., Tan, T. (2010), s. 398-399; Gözler, K. (2009), s. 589.

Kanun, TBMM tarafından 13/04/1994 tarihinde kabul edilmiş ve 20/04/1994 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 2005 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile *“Radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan RTÜK dokuz üyeden oluşur. Üyeler, siyasî parti gruplarının üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı olarak gösterecekleri adaylar arasından, her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir.”* hükmüne yer verilmek suretiyle RTÜK’e üye seçimi değiştirilmiştir.

Avrupa Birliği müktesebatına uyum çerçevesinde Avrupa Birliği Sınırötesi Televizyon Direktifi’ni değiştiren Avrupa Birliği Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Yönergesi hükümleri esas alınarak yürütülen yeni kanun çalışmaları neticesinde 15/02/2011 tarihinde TBMM’de kabul edilen 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 03/03/2011 tarihinde 27863 numaralı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir²⁵. Böylece ülkemizde radyo ve televizyon yayınlarının hukuki rejimi 2011 yılında çıkarılan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun çerçevesinde şekillenmiştir.

2.1. RTÜK’ün Özerkliği ve Bağımsızlığı

Anayasa’nın 133’üncü maddesine 2005 yılında eklenen 2’nci fıkra ile paralel bir düzenleme olarak 6112 sayılı Kanun’un *“Radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleri sektörünü düzenlemek ve denetlemek amacıyla, idarî ve malî özerkliğe sahip, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu kurulmuştur”* ifadesiyle RTÜK’ün hem idari ve mali özerkliğine vurgu yapılmış hem de tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olduğu belirtilmiştir²⁶. Aynı maddenin 2’nci fıkrasında RTÜK’ün bağımsızlığına şu ifadelerle vurgu yapılmıştır: *“Üst Kurul, bu Kanun ve mevzuatta kendisine verilen görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır.”*

RTÜK, 6112 sayılı Kanun’da ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde kendisine tahsis edilen mali kaynakları görev ve yetkilerinin gerektirdiği ölçüde, kendi bütçesinde belirlenen usul ve esaslar dâhilinde serbestçe kullanır. RTÜK’ün malları Devlet malı hükmündedir, haczedilemez²⁷.

²⁵ www.rtuk.org.tr, erişim tarihi: 01/05/2016.

²⁶ 6112 sayılı Kanun, madde 34/1.

²⁷ 6112 sayılı Kanun, madde 34/2.

RTÜK hükümet ile olan ilişkilerini Başbakan veya onun görevlendireceği bir bakan aracılığıyla yürütmektedir²⁸.

RTÜK, en az dört yıllık yüksek öğrenim görmüş, meslekleriyle ilgili konular-
da kamu kurum ve kuruluşları veya özel kuruluşlarda en az on yıl süreyle gö-
rev yapmış, meslekî açıdan yeterli bilgiye, deneyime ve Devlet memuru olma
niteliğine sahip, otuz yaşını doldurmuş kişiler arasından Türkiye Büyük Millet
Meclisince seçilen dokuz üyeden oluşur²⁹. Seçim için, siyasî parti gruplarının
üye sayısı oranında belirlenecek üye sayısının ikişer katı aday gösterilir ve Üst
Kurul üyeleri bu adaylar arasından her siyasî parti grubuna düşen üye sayısı
esas alınmak suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunca seçilir.
Ancak, siyasî parti gruplarında, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak se-
çimlerde kime oy kullanılacağına dair görüşme yapılamaz ve karar alınamaz³⁰.

RTÜK üyelerinin görev süresi altı yıldır. Üyelerin üçte biri iki yılda bir yenile-
nir. Üyelerin görev sürelerinin bitiminden iki ay önce; üyeliklerde herhangi bir
sebeple boşalma olması hâlinde, boşalma tarihinden veya boşalma tarihinde
Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise tatilin bitiminden itibaren bir ay içinde
aynı usulle seçim yapılır. Bu seçimlerde, boşalan üyeliklerin siyasî parti grupla-
rına dağılımı, ilk seçimde siyasî parti grupları kontenjanından seçilen üye sayısı
ve siyasî parti gruplarının hâlihazırdaki oranı dikkate alınmak suretiyle yapılır.
Üyeliklerdeki boşalma sebebiyle yapılan seçimlerde seçilen üyeler, yerlerine
seçildikleri üyelerin görev süresini tamamlar³¹.

2.2. RTÜK'ün Görev ve Yetkileri

2.2.1. Düzenleme Yetkisi

RTÜK'ün düzenleme yapma yetkisinin kaynağını öncelikle Anayasa'nın
124'üncü maddesi oluşturur. Buna göre Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tü-
zel kişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygu-
lanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler
çıkarmaktadır. Dolayısıyla bir kamu tüzel kişisi olan RTÜK'ün görev alanla-
rıyla ilgili yönetmelik çıkarma yetkisi bulunmaktadır.

6112 sayılı Kanun'da RTÜK'e görsel işitsel iletişim alanını düzenleme ko-
nusunda geniş yetkiler verildiği görülmektedir. Örneğin, 6112 sayılı Kanun'un
34'üncü maddesinin ilk fıkrasında radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hiz-

²⁸ 6112 sayılı Kanun, madde 34/4.

²⁹ 6112 sayılı Kanun, madde 35/1.

³⁰ 6112 sayılı Kanun, madde 35/2.

³¹ 6112 sayılı Kanun, madde 35/5.

metleri sektörünü düzenlemek ve denetlemek amacıyla RTÜK’ün kurulduğu belirtildiğine göre düzenleme yetkisi açıktır. Ayrıca, Kanun’un “Yeniden İletim” başlıklı 4’üncü maddesinde yeniden iletimin serbest olduğu belirtilirken, maddenin son fıkrasında yeniden iletimin usul ve esaslarının RTÜK tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Aynı şekilde Kanun’un 5’inci maddesine göre yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esas olmakla birlikte Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar RTÜK tarafından hazırlanan yönetmelikle belirlenir. Kanun’un 10’uncu maddesinde radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde reklam ve tele-alışveriş ele alınmış, televizyon ve radyoda yayınlanacak reklam ve tele-alışverişe ilişkin diğer hususların RTÜK tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Kanun’un 27’nci maddesinde RTÜK’e verilen düzenleme yetkilerinden biri de frekans planlarının uygulanmasına, karasal sayısal yayına geçiş ve sıralama ihalesine ilişkin usul ve esasların RTÜK tarafından hazırlanan yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Bu sayılan hususlar dışında bazı mali konular ve personel rejimine ilişkin bazı konularda 6112 sayılı Kanun ile RTÜK’e açıkça düzenleme yetkisi verilmiştir.

2.2.2. İzin Yetkisi

6112 sayılı Kanun’da RTÜK’e görsel işitsel iletişim alanında geniş izin verme yetkileri verildiği görülmektedir. Kanun’un 37’nci maddesinin (c) bendine göre “*Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların yayın lisansı talebinde bulunabilmeleri için gerekli idarî, malî ve teknik şartları belirlemek ve bu kuruluşlardan şartları sağlayanlara yayın lisansı vermek, denetlemek ve gerektiğinde iptal etmek*” görevi RTÜK’e verilmiştir. Kanun’un 32’nci maddesinin 5, 6, 7’nci fıkralarında RTÜK’ten yayın izni alan kuruluşların hangi şartlarda yayın izinlerinin iptal edileceği düzenlenmektedir. Buna göre Kanun’un “Yayın Hizmeti İlkeleri” başlıklı 8’inci maddesinin 1’inci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkelere bir yıl içinde tekraren aykırı yayın yapılması halinde medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayınının on güne kadar durdurulmasına; ikinci tekrarı halinde ise, yayın lisansının iptaline karar verilir.”

2.2.3. Denetleme Yetkisi

6112 sayılı Kanun’un 34’üncü maddesinin ilk fıkrasında da belirtildiği üzere RTÜK, temel olarak radyo ve televizyon yayınlarını düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Kanun’un 37’nci maddesinde ise RTÜK’ün görev ve yetkileri sayılır iken şu denetleme yetkilerinden bahsedilmektedir:

- Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik medya hizmet sağlayıcılarının

yayın hizmetlerini, bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluğu açısından izlemek ve denetlemek.

- Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yerleşik olmayan, ancak Türkiye Cumhuriyeti yargı yetkisi altında bulunan medya hizmet sağlayıcılarının yayın hizmetlerinin bu Kanun hükümlerine ve Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası antlaşmalara uygunluğunu gözetmek, gerekli hâllerde diğer devletlerin yetkili kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği yapmak.

- Medya hizmet sağlayıcılardan görevleri kapsamında her türlü bilgi, belge ve kayıtları almak, medya hizmet sağlayıcıları yerinde denetlemek ve lisans şartlarına uymayan cihazları mühürleyerek kapatmak.

RTÜK'ün içerik denetimi ile ilgili yukarıda sayılan görevlerini yerine getirme görevi, halen yürürlükte olan RTÜK Teşkilatı Kuruluş ve Görev Yönetmeliği'nin 7'nci maddesinde belirtildiği üzere, İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı'na verilmiştir.

2.2.4. Yaptırım Yetkisi

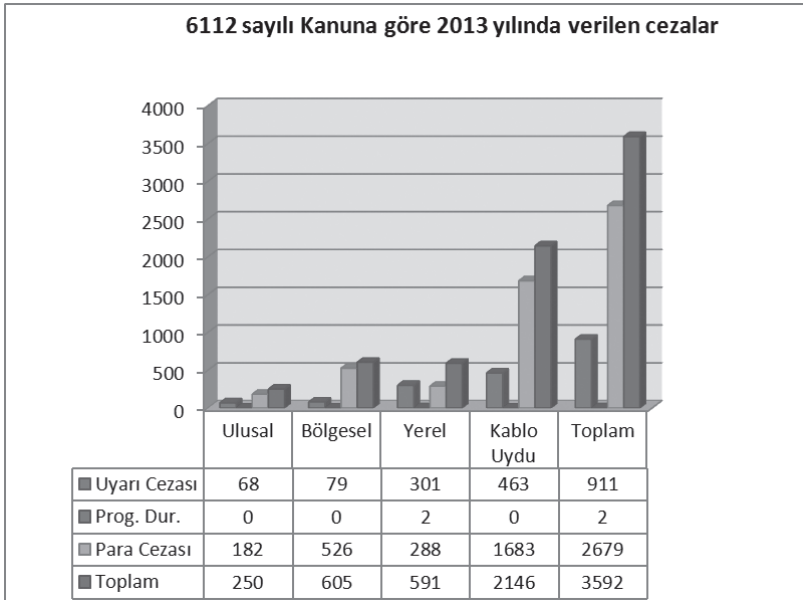
6112 sayılı Kanun'un 32'nci maddesinde RTÜK'ün uygulayabileceği idari yaptırımlara yer verilmiştir. Bu yaptırımlardan nispeten daha hafif nitelikte sayılabilecek uyarma yaptırımı 32'nci maddenin 2'nci fıkrasında sayılan Yayın Hizmeti İlkelerine ve kanunun diğer maddelerinde belirlenen ilke, yükümlülük veya yasaklara aykırı yayın yapan medya hizmet sağlayıcı kuruluşlara uygulanacaktır. İhlalin tekrarı halinde ise medya hizmet sağlayıcıya ihlalin ağırlığı ve yayının ortamı ve alanı göz önünde bulundurularak, ihlalin tespit edildiği aydan bir önceki aydaki brüt ticari iletişim gelirinین yüzde birinden üçüne kadar idari para cezası verileceği de öngörülmek suretiyle kademeli bir yaptırım tercih edilmiştir.

Kanun'un 32'nci maddesinin 4'üncü fıkrasında idari tedbir olarak öngörülen program durdurma cezasının nasıl uygulanacağı da düzenlenmiştir. 32'nci maddesinin 5'inci fıkrasına göre, Kanun'un 8'inci maddesinin 1'inci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkeleri bir yıl içinde tekraren ihlal eden yayıncı kuruluşlara çok daha ağır müeyyideler öngörülmüştür. Şöyle ki "8'inci maddenin 1'inci fıkrasının (a) ve (b) bentlerindeki ilkelere aykırı yayın yapılmasını müteakip verilecek yaptırım kararının tebliğinden itibaren bir yıl içinde aynı ihlalin tekrarı halinde, medya hizmet sağlayıcı kuruluşun yayınının on güne kadar durdurulmasına; ikinci tekrarı halinde ise, yayın lisansının iptaline karar verilir."

Kanun’un 33’üncü maddesinin ilk fıkrasında; “Üst Kuruldan yayın lisansı almadan veya yayınları Üst Kurul tarafından geçici olarak durdurulmasına ya da yayın lisansı iptal edilmesine rağmen yayın yapan gerçek kişiler ile tüzel kişilerin yönetim kurulu üyeleri ve genel müdürü,” hakkında bazı adli yaptırımlar da öngörülmüştür. Şöyle ki, bu kişiler “bir yıldan iki yıla kadar hapis ve bin günden beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (...) İzensiz olarak faaliyetine devam eden yayın cihaz ve tesisleri Üst Kurulca mühürlenerek kapatılır.”

Sonuç olarak 6112 sayılı Kanun’un idari yaptırımın türü, miktarı ve süresine ilişkin ulusal düzenlemeleri;

- idari para cezaları,
- program durdurma, katalogdan çıkarma yaptırımı,
- yayın durdurma,
- yayın iletiminin durdurulması,
- yayın lisansının veya iletim yetki belgesinin iptalinden oluşmaktadır³².

Kaynak: RTÜK Sektör Raporu, 2014.

³² Darendereli, A. V. (2013). İdari Ceza Hukuku Açısından Görsel-İşitsel Medya Alanındaki İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi, Ankara, Yetkin, s. 163.

3. İLETİŞİM OFİSİ (OFFICE OF COMMUNICATION)

İngiltere, diğer Avrupa ülkelerine göre radyo ve televizyon yayıncılığına daha önce başlamıştır. İngiltere’de ilk radyo yayını 14 Kasım 1922’de BBC (*British Broadcasting Company*) tarafından gerçekleştirilirken, ilk ticari düzenli televizyon yayınları yine BBC tarafından Kasım 1936’da gerçekleştirilmiştir³³. 1922-1980 yılları arasında İngiltere’de telekomünikasyon alanı rekabetin olmadığı, tamamen devlete ait bir alan idi³⁴. Bu dönemdeki tek reform Genel Posta İdaresinin (GPO) bir devlet kurumu olmaktan çıkarılarak bir kamu kuruluşuna dönüştürülmesidir³⁵. 1981 yılında Telekomünikasyon Kanunu ile Genel Posta İdaresinin üstlenmiş olduğu posta hizmetleri kendi bünyesinde bırakılırken, telekomünikasyon hizmetleri daha sonra 1984 yılında özelleştirilecek olan Britanya Telekomünikasyon (*British Telecommunications*) idaresine devredilmiştir³⁶. BT İdaresinin özelleştirilmesi sürecinde Hükümet, telekomünikasyon endüstrisindeki yapılanmadan ziyade, bu alanın regülasyonu üzerine odaklanmıştır ve bağımsız bir düzenleyici otorite olan Telekomünikasyon Ofisini (*Office of Telecommunication (OFTEL)*) kurmuştur³⁷.

İngiltere’de özel radyo ve televizyon yayıncılığı 2003 yılına kadar aralarında OFTEL’in de bulunduğu çeşitli kurumlar ile düzenlenmiştir. 2003 yılında iletişim sektörünü düzenleyen İletişim Ofisi (*Office of Communication*), kısa adıyla OFCOM kurulmuştur ve OFCOM, daha önce kurulan beş düzenleyici kurumun görevini devralmıştır. Bu düzenleyici kurumlar Yayın İlkeleri Komisyonu (*The Broadcasting Standards Commission*), Bağımsız Televizyon Komisyonu (*The Independent Television Commission*), Telekomünikasyon Ofisi (*The Office of Telecommunications/OFTEL*), Radyo Otoritesi (*The Radio Authority*) ve Telsiz Bürosu’dur (*The Radiocommunications Agency*).

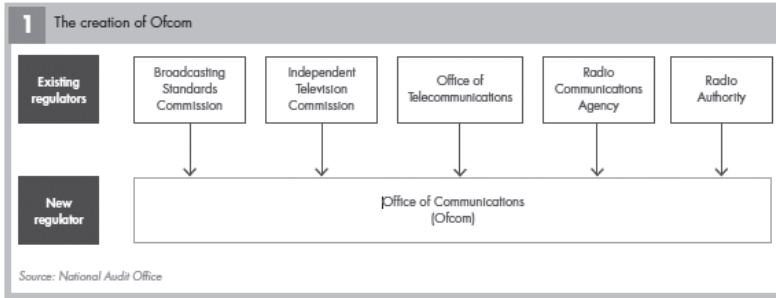
³³ Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu (2014). Ankara, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, s. 7 ve s.14.

³⁴ Geradin D., Kerf M. (2003). *Controlling Market Power in Telecommunications: Anti-trust vs. Sector-specific Regulation*, Oxford, Oxford University Press, s. 164.

³⁵ Geradin D., Kerf M. (2003), s. 164.

³⁶ Geradin D., Kerf M. (2003), s. 164.

³⁷ Geradin D., Kerf M. (2003), s. 164.

Tablo İngiliz Sayıştay’ının (National Audit Office) “The creation of Ofcom: Wider lessons for public sector mergers of regulatory agencies” isimli raporundan alınmıştır.

3.1. OFCOM’un Bağımsızlığı

İngiliz öğretisinde OFCOM gibi düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığını etkileyen unsurların bağımsız yönetim ve karar alım, kamuoyuna hesap verebilirlik, bağımsız bütçe ve bütçe kontrolü gibi üç temel başlık altında incelendiği görülmektedir³⁸. Ancak bu ilkelerin yanı sıra ilgili kanunda düzenleme yetkisinin açıkça ifade edilmesi, sürecin şeffaf olması, erişilebilirlik, gerçek inceleme yetkileri ile etkili yaptırım yetkilerinin de bağımsızlığı etkileyen unsurlar olduğu belirtilmektedir.

3.1.1. Bağımsız Yönetim ve Karar Alma

Bağımsız yönetim ve karar almak, kararların hem sektörden hem de siyasi etkilerden uzak ve iyi yönetim kurallarına bağlı olarak alınmasını ifade etmektedir³⁹. 2001 tarihli OFCOM Kanunu (*The Office of Communication Act 2001*) ve 2003 tarihli İletişim Kanunu (*The Communications Act 2003*) OFCOM’un bağımsız karar alım süresine vurgu yapan düzenleme bulunmaktaysa da bu düzenlemelerin tamamı 1984 tarihli Telekomünikasyon Kanunu’nda (*Telecommunications Act 1984*) mevcut idi.

OFCOM Yönetim Kurulunun nasıl teşekkül edeceği 2002 tarihli İletişim Ofisi Kanunu’nda düzenlenmiştir. OFCOM Yönetim Kurulu 9 üyeden ve bir Başkan’dan oluşmaktadır. Kurul üyelerinden 6’sı yarı-zamanlı üyedir ve Kültür,

³⁸ Salomon, E. (2008). Guidelines for Broadcasting Regulation, Commonwealth Broadcasting Association, London, s. 17.

³⁹ SUBMISSION TO THE LEVESON INQUIRY ON THE FUTURE OF PRESS REGULATION: A RESPONSE TO LORD JUSTICE LEVESON’S REQUEST, <http://media.ofcom.org.uk/files/2012/04/Ofcom-Submission-to-the-Leveson-Inquiry-April-2012.pdf>, s. 5, erişim tarihi: 01/05/2016.

Medya ve Spor Bakanlığınca atanır iken aralarında Genel Müdürün de olduğu sayısı 3'ü bulan üyeler tam zamanlı üyedir.

OFCOM'un Yönetim Kurulu Başkanının ve icrai olmayan üyelerinin atanması Devlet Sekreterliği (*Secretary of State*) tarafından yapılırsa da, bağımsızlığı sağlayacak korumalar da getirilmiştir. Örneğin, OFCOM Başkanı 5 yıllığına atanır. Atama süreci rekabete açıktır ve Parlamentonun onayına tabidir. Başkanın görevden alınması özellikle Çerçeve Direktifin 3'üncü maddesine uygun olacak şekilde Avrupa Birliği Hukuku tarafından getirilen güvencelere tabidir⁴⁰.

Yönetim Kurulu, OFCOM'un en üst karar merciidir ve kurumun tüm işlemlerinden sorumluluk ona ait iken OFCOM Genel Müdürü Yönetim Kuruluna karşı sorumludur ve kurumun rutin işlemlerinin yürütülmesinden sorumludur.

3.1.2. Hesap Verebilirlik

Hesap verebilirlik kamu yararı dışındaki işlemlerinden dolayı düzenleyici ve denetleyici otoritenin sorumlu tutulabilmesini sağlamaktadır. Bu ise ancak düzenleyici ve denetleyici kurumların düzenli aralıklarla bağımsız denetim kurumlarınca denetlenmesi ve bu denetimlerin sonuçlarının erişilebilir olması ile mümkündür.

OFCOM İngiliz Parlamentosuna karşı sorumludur ve hazırlamış olduğu yıllık faaliyet raporlarını Parlamento'ya sunmaktadır. Bunun dışında Parlamento'daki komisyonlarda da zaman zaman hazır bulunmaktadır. Örneğin OFCOM yılda bir kez Kültür, Medya ve Spor Komitesinde bulunmaktadır⁴¹. Bütün bu bulunmaların amacı geçmiş mali yılda OFCOM'un faaliyetlerinin incelenmesidir.

Bunun dışında OFCOM kamu kurumlarının soru önergelerine verilecek cevaplar konusunda danışmanlık yaptığı gibi parlamenterlerden doğrudan gelen soruları da yanıtlamaktadır⁴².

OFCOM İngiliz Sayıştay'ına da (*National Audit Office*) denetlenmektedir ki burada Sayıştay Parlamento adına kamu harcamalarını denetim rolünü üst-

⁴⁰ OFCOM RESPONSE TO EUROPEAN COMMISSION CONSULTATION ON THE INDEPENDENCE OF AUDIOVISUAL REGULATORY BODIES, http://ec.europa.eu/information_society/news-room/cf/dae/document.cfm?doc_id=2463, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁴¹ OFCOM RESPONSE TO EUROPEAN COMMISSION CONSULTATION ON THE INDEPENDENCE OF AUDIOVISUAL REGULATORY BODIES.

⁴² OFCOM RESPONSE TO EUROPEAN COMMISSION CONSULTATION ON THE INDEPENDENCE OF AUDIOVISUAL REGULATORY BODIES.

lenmekte ve böylece vergi veren vatandaşların menfaatini korumaktadır⁴³.

3.1.3. Bağımsız Bütçe

OFCOM’un bütçesi devletten aldığı yardım ile yayıncılık ve iletişim ağlarının düzenlenmesinde firmalardan almış olduğu ücretlerden oluşur. OFCOM’un devletten almış olduğu yardım OFCOM’un radyo frekanslarının düzenlenmesi ile ilgili görevlerini yerine getirirken ihtiyaç duyduğu parayı kapsamaktadır. Yayıncılık görevlerinin yerine getirilmesi için ortaya çıkan idari masraflar devletten alınan yardımlarla karşılanmamakta, yayıncılık lisans ücretlerinden karşılanmaktadır⁴⁴.

3.2. OFCOM’un Görev ve Yetkileri

İngiltere’de OFCOM’un görevleri 2003 yılında çıkarılan İletişim Kanunu ile düzenlenmiştir. OFCOM’un İngiliz radyo ve televizyon yayıncılığı alanındaki görevleri şöyledir;

a) Birleşik Krallığın geniş bir elektronik haberleşme ağına sahip olmasını sağlamak;

b) Geniş bir yüksek kalitede televizyon ve radyo programlarının sunulmasını sağlamak;

c) Televizyon ve radyo hizmetlerinin çok çeşitli organizasyonlar tarafından verilmesini sağlamak;

d) Televizyon izleyen ve radyo dinleyen kişilerin zararlı ve müteceviz materyallerden korunmasını sağlamak ve

e) Kişilerin televizyon ve radyo programlarında özel hayatlarına müdahale edilmesinin engellenmesini ve haksız muamele görmelerinden korunmasını sağlamak.

2003 tarihli İletişim Kanunu’nun yanına sonra Girişimcilik Kanunu (*Enterprise Act*), Yayıncılık Kanunu (*Broadcasting Act*), Rekabet Kanunu (*Competition Act*), Kablosuz Telegraf Kanunu (*Wireless Telegraph Act*) ve Dijital Ekonomi Kanunu (*Digital Economy Act*) gibi çok çeşitli kanunlar da OFCOM’a görevler vermektedir⁴⁵.

⁴³ OFCOM RESPONSE TO EUROPEAN COMMISSION CONSULTATION ON THE INDEPENDENCE OF AUDIOVISUAL REGULATORY BODIES.

⁴⁴ OFCOM RESPONSE TO EUROPEAN COMMISSION CONSULTATION ON THE INDEPENDENCE OF AUDIOVISUAL REGULATORY BODIES.

⁴⁵ OFCOM: THE EFFECTIVENESS OF CONVERGED REGULATION, REPORT BY THE COMPTROL-

2003 tarihli İletişim Kanunu'na göre radyo ve televizyon hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesinde şu yetkilere sahiptir:

a) OFCOM görevleri ile ilgili herhangi bir konuda araştırma yapmaya ve geliştirme faaliyetinde bulunmaya yetkilidir;

b) Başkaları tarafından yürütülen araştırmaları ve gelişim faaliyetlerini desteklemeye ve başkalarına bu konularda araştırma yaptırmaya yetkilidir;

c) İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da OFCOM'un görevleri ile ilgili bir suç işlendiğinde, suç duyurusunda bulunmak ve takibini yapmaya yetkilidir;

d) Görevlerinin yerine getirilmesi sırasında zarar görenlere hukuki sorumluluğun olmadığı durumlarda takdiren ödeme yapmaya yetkilidir.

2003 tarihli İletişim Kanunu'na 319'uncu maddesinde "Radyo ve televizyon yayınlarını da içeren programların içerikleri ile ilgili standartlar oluşturma ve zaman içerisinde bu standartları gözden geçirme ve değiştirme OFCOM'un yükümlülüğündedir". 325'inci maddede ise OFCOM'un getirmiş olduğu bu standartlara uyulup uyulmadığını denetlemenin de yine OFCOM'un yükümlülüğünde olduğu belirtilmiştir.

OFCOM Kanunu'na 319'uncu maddesine yer alan standartlara aykırılık tespit ederse, yaptırım uygulama yetkisine de sahiptir⁴⁶:

a) Programın ya da reklamın tekrarının yasaklanmasına karar vermek;

b) OFCOM'un belirleyeceği saatte ve programda bir düzeltmenin veya bir bildirinin yayınlanmasına karar vermek;

c) Para cezasına karar vermek;

d) Verilmiş olan lisans süresini kısaltmak veya (belli bazı durumlarda) lisansı askıya almak;

e) Lisansı iptal etmek (BBC, S4C ve Channel 4'e uygulanmamaktadır).

OFCOM yapmış olduğu incelemelerinin sonuçlarını "*Broadcast and On Demand Bulletin*" isimli bülteninde yayınlamaktadır⁴⁷. OFCOM idari para cezalarına ilişkin ise ayrıca veri yayınlamaktadır. Örneğin 01/04/2015-31/03/2016

LER AND AUDITOR GENERAL HC 490 SESSION 2010–2011, NOVEMBER 2010.

⁴⁶ PROCEDURES FOR THE CONSIDERATION OF STATUTORY SANCTIONS IN BREACHES OF BROADCAST LICENCES, <http://stakeholders.ofcom.org.uk/broadcasting/procedures/procedures--sanctions/>, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁴⁷ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/enforcement/broadcast-bulletins/> erişim tarihi: 01/05/2016.

tarihleri arasında 7 farklı inceleme sonucunda 1.240.850 sterlin idari para cezası uygulamıştır⁴⁸.

Şirket	Miktar	Tarih
ITCE	20.000£	17/12/2015
Leith Community Mediaworks	850£	27/01/2015
DM Global	25.000£	23/03/2013
XS Remarketing	150.000£	24/08/2015
Universal Utilities	200.000£	29/07/2015
Asia TV	25.000£	29/07/2015
EE Limited	1.000.000£	03/07/2015

4. MEDYA OKURYAZARLIĞI

4.1. Kavram ve Tanım

Medya okuryazarlığı kavramı hem dünyada hem de ülkemizde çok çeşitli disiplin dalları tarafından kullanılmaktadır ki, bu durumun karışıklığa yol açabildiği iddia edilmektedir⁴⁹. Kavram karışıklığının diğer bir nedeni, “media literacy”den dilimize çevrilen medya okuryazarlığı kavramı yanısıra Avrupa’da; “information literacy” (enformasyon/bilgi okuryazarlığı), “digital literacy” (dijital/sayısal okuryazarlık), “computer literacy” (bilgisayar okuryazarlığı), “electronic literacy” (elektronik okuryazarlık), “electronic information literacy” (elektronik enformasyon/bilgi okuryazarlığı) gibi kavramların kullanılıyor olmasıdır⁵⁰. Bu kavramsal karışıklığa rağmen medya okuryazarlığı kavramının hem İngiltere’de hem de ülkemizde özellikle iletişim alanındaki çalışmalarda tanımlandığı ve bu tanımların yaygın olarak kabul gördüğü söylenebilmektedir.

Yabancı literatür incelendiğinde, Thoman’ın medya okuryazarlığını, “her gün televizyon, radyo, bilgisayar, gazete ve dergilerden ve hatta reklamlardan alınan binlerce sözlü ve görsel sembolü yorumlama ve kişisel anlam verme yeteneği” olarak tanımladığı görülmektedir⁵¹. Livingstone’a göre ise medya

⁴⁸ http://www.ofcom.org.uk/content/about/annual-reports-plans/financial-penalties/988_Financial_penalties_imposed_for_the_period_01-04-2015_to_31-03-2016.pdf, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁴⁹ Livingstone, S. (2004). “Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies”, *Communication Review*, 1 (7), sayfa 3-145, s. 5.

⁵⁰ Pekman, C. (2006). “Avrupa Birliği’nde Medya Okuryazarlığı”, *Medya Okuryazarlığı*, Editör: Nurçay Türkoğlu, İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, S. 2, s. 17.

⁵¹ Thoman, E. (1999). “Skills and Strategies for Media Education”; *Educational Leadership*,

okuryazarlığı, çeşitli şekillerdeki mesajlara ulaşma, onları analiz etme, değerlendirme ve mesajlar oluşturma yeteneği olarak tanımlanmaktadır⁵². Son olarak OFCOM medya okuryazarlığını “çeşitli biçimlerde *medya ve iletişimi kullanabilmek, anlayabilmek ve medya içeriklerini oluşturabilmek*” olarak tanımlamaktadır⁵³.

Ülkemizde radyo ve televizyon yayıncılığı uzun yıllar TRT'nin tekelinde sürdürüldüğünden, medya okuryazarlığı kavramı ancak 1990'lı yıllarda özel radyo ve televizyonlar yayına geçtikten sonra tartışılmaya başlanabilmiştir⁵⁴. Bu nedenle, medya okuryazarlığı kavramı üzerinde ağırlıklı olarak RTÜK durmuştur. RTÜK medya okuryazarlığını, “*yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki mesajlara ulaşma, bunları çözümlenme, değerlendirme ve iletilme yeteneği olarak*” tanımlamaktadır. Yine RTÜK tarafından hazırlanan İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabında medya okuryazarlığı, toplumu denetleyen ve bu amaçla tüm dikkatini sosyal yaşama yöneltmiş medyaya karşı, “*toplumun da onu denetlemesi ve dikkatini medyanın işleyiş mekanizmasına yöneltmesi*” olarak adlandırılmaktadır⁵⁵.

Kutoğlu ise medya okuryazarlığını, medya ile karşı karşıya kalındığında medya mesajlarını daha iyi anlayabilmek için kullanılan perspektif olarak tanımlamaktadır⁵⁶.

Tüm bu tanımlar birlikte ele alındığında medya okuryazarlığı kavramının iki temele dayandığı görülmektedir: Birincisi, kişinin medyadan gelen mesajları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilme ve süzöbilme yetisiyle, bilgisiy-le donanması anlamındaki medya okuryazarlığı; ikincisi ise, kendi mesajlarını oluşturacak biçimde medyayı, özellikle de yeni medyayı tanımak ve kullanmak yetisine ve bilgisine işaret eden medya okuryazarlığı⁵⁷.

4.2. RTÜK ve Medya Okuryazarlığı

6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki

Feb99, Vol. 56 Issue 5, s. 50.

⁵² Livingstone, S. (2004), s. 5.

⁵³ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/market-data-research/other/media-literacy/>, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁵⁴ Avşar, Z. (2014), “Medya Okuryazarlığı”, İletişim ve Diplomasi, Sayı 2, <http://www.iletisimvediplomasi.com>, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁵⁵ RTÜK İLKÖĞRETİM MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSİ ÖĞRETMEN EL KİTABI (2007), s.34.

⁵⁶ Kutoğlu, Ü. (2006). “Medya Okuryazarlığı ve Çocuk Eğitimi”, I. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı, 23-25 Mayıs, İstanbul, s. 64.

⁵⁷ Pekman, C. (2006), s. 17.

Kanun’un 37’nci maddesinin (r) bendine göre, **“medya okuryazarlığının toplumun tüm kesimlerini içerecek şekilde yaygınlaştırılması amacıyla, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere diğer kamu kurumları ile işbirliği yapma”** görev ve sorumluluğu RTÜK’e verilmiştir. Medya okuryazarlığının ne anlama geldiği Kanun’un tanımlar kenar başlıklı 3’üncü maddesinde belirtilmemiştir. Bu nedenle Kanunun uygulanmasında da, medya okuryazarlığının ne anlama geldiğini iletişim alanında yapılmış çalışmalardan tesbit etmek gerekmektedir.

Kanun’un ifade biçiminden de anlaşılacağı üzere, RTÜK’ün doğrudan doğruya ve tek başına medya okuryazarlığını yaygınlaştırma gibi bir görevi bulunmamaktadır. RTÜK medya okuryazarlığının yaygınlaştırılması için başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere kamu kurumları ile işbirliği yapmakla görevlendirilmiştir. RTÜK’ün medya okuryazarlığı alanındaki çalışmalarına bakıldığında büyük kısmını Milli Eğitim Bakanlığı ile yürüttüğü medya okuryazarlığı dersi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra RTÜK’ün medya okuryazarlığı alanındaki faaliyetleri olarak akıllı işaretler adıyla koruyucu semboller sistemi ve medya okuryazarlığı alan adlı internet sayfası yer almaktadır.

4.2.1. RTÜK ve Milli Eğitim Bakanlığı İşbirliği ile Yürütülen Medya Okuryazarlığı Dersi Projesi

6112 sayılı Kanun’un 37’nci maddesinin (r) bendi uyarınca RTÜK, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliğini temel olarak medya okuryazarlığı dersleri üzerinden yürütmeyi tercih etmiştir. Bunun temel nedenlerinden birisi, çocuklarda giderek artan şiddet eğilimli davranışların, televizyon yayınlarında ve internette yer alan şiddet içerikli unsurlardan kaynaklandığına dair görüşlerin ortaya konulmaya başlanmasıdır. 2004 yılında Devlet Bakanlığı bünyesinde kurulmuş olan ve Türkiye’nin önde gelen kamu kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerinin temsil edildiği Şiddeti Önleme Platformu’nda, ilk kez ilköğretim okullarında medya okuryazarlığı derslerinin okutulmasına dair bir öneride bulunulmuştur⁵⁸.

RTÜK gençlerin ve çocukların eğitilmesi amacıyla medya okuryazarlığı dersinin ders programlarına konulması yönünde karar almış (22 Eylül 2004 tarihli ve 70 No’lu toplantı ve 19 Sayılı Karar) ve bu kararı Milli Eğitim Bakanlığı ile resmi temaslara başlanması konusundaki kararı izlemiştir. Bu kararlar neticesinde 25 Ekim 2004 tarihinde de anılan Bakanlıkla RTÜK arasında bir protokol zaptı imzalanmıştır⁵⁹.

⁵⁸ www.rtuk.org.tr, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁵⁹ Avşar, Z. (2014).

Medya okuryazarlığı konusundaki çalışmalarını yürütmek üzere; RTÜK Uzmanları ile Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesinden akademisyenlerin katılımıyla bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon çalışmalarında, özellikle ABD ve Avrupa'daki örnekler incelenmiş, konuya ilişkin yurtiçi ve yurtdışı kaynaklı makaleler ve diğer çalışmalar detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir⁶⁰.

RTÜK ile Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu arasında imzalanan "Medya Okuryazarlığı Eğitim Projesi" kapsamında Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı ve Öğretmen Kılavuzu hazırlanmıştır⁶¹. Bu çalışmaların neticesinde, "İlköğretim Seçmeli Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretim Programı" 2006 yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulunda görüşülerek kabul edilmiştir.

RTÜK ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında işbirliği protokolünün imzalanmasının ardından Bakanlık tarafından belirlenen beş okulda 2006-2007 Eğitim ve Öğretim yılında medya okuryazarlığı eğitimine başlanılmıştır. 2007-2008 Eğitim-Öğretim yılından itibaren ise yaygınlaştırılarak tüm ilköğretim kurumlarında 7'nci Sınıf seçmeli dersi olarak uygulanması planlanmıştır. Medya okuryazarlığı dersini yaygınlaştırmak için RTÜK;

1. Her eğitim ve öğretim yılına hazırlık sürecinde yapılan İl Millî Eğitim Müdürleri toplantısında, RTÜK Başkanı ve Milli Eğitim Bakanının medya okuryazarlığı dersi konusundaki görüş ve düşüncelerini Milli Eğitim Müdürleri ile paylaşmaları,

2. Eğitim ve öğretim yılı başında ve dönemlerinde yapılacak olan zümre ve oryantasyon çalışmalarında öğrencilerin, öğretmen ve velilerin konuya ilişkin bilgilendirilmeleri,

3. Medya okuryazarlığı dersinin ilköğretim okullarında olduğu gibi okul öncesi, ortaöğretim, açık ilköğretim ve yaygın eğitim kurumlarında da okutulması hususunun değerlendirilmesi,

4. Özel okullarda medya okuryazarlığı dersine gerekli ilginin gösterilmesi,

5. Radyo ve televizyonlarda yayınlanan medya okuryazarlığı dersi tanıtım filmlerinin okul ortamlarında öğretmen, öğrenci ve velilerin bilgilendirilmesi amaçlı kullanılması,

6. RTÜK, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve İlköğretim Genel Müdürlü-

⁶⁰ www.rtuk.org.tr, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁶¹ www.rtuk.org.tr, erişim tarihi: 01/05/2016.

ğü’nün ortaklaşa düzenleyeceği, öğretmenler için “Medya Okuryazarlığı Dersi Hizmet İçi Eğitim Seminerleri” yapılması,

7. Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen Kılavuzu Kitabının zamanında okullara ulaştırılması,

8. Medya Okuryazarlığı Dersi Öğrenci Kitabının hazırlanması,

9. Hazırlanacak medya okuryazarlığı dersini tanıtıcı broşürlerin ders kitapları ile birlikte öğrenci, öğretmen ve ailelere ulaştırılması gibi hususlara önem verilmesi istenmiştir⁶².

4.2.2. RTÜK’ün Medya Okuryazarlığı ile İlgili Diğer Çalışmaları

RTÜK’ün Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği dışında medya okuryazarlığı ile ilgili iki temel faaliyeti bulunmaktadır. Bu faaliyetlerden birisi akıllı işaretler sistemidir. Diğer faaliyet ise medya okuryazarlığı resmi adı ile sahip olduğu internet sayfasıdır.

6112 Sayılı Kanun’un Özel Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar başlığı adı altında bulunan 24’üncü maddesine göre **“medya hizmet sağlayıcılar, koruyucu sembol sistemi kullanarak, izleyicileri program hizmetlerinin içeriği hakkında sesli veya yazılı olarak bilgilendirir”**. Bu düzenlemenin bir gereği olarak RTÜK, 2006 yılında 17 Nisan 2003 tarihli Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik’te öngörülen (m.41) “Akıllı İşaretler” adıyla “Koruyucu Sembol Sistemi”ni getirmiştir.

Çocukların ve gençlerin televizyon yayınlarının zararlı etkilerinden korunmaları amacıyla RTÜK tarafından geliştirilen ve televizyon kuruluşları tarafından desteklenen Akıllı İşaretler Sembol Sistemi, 23 Nisan 2006 tarihinde uygulanmaya başlanmıştır⁶³.

Akıllı işaretler, televizyon yayınlarının içeriğiyle ilgili bilgilendirici bir sınıflandırma sistemidir. Bu sistem, televizyon yayıncılarının, anne babaların ve genelde toplumun, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlanmış ve geliştirilmiş olan görsel-ışitsel uyarı sistemidir⁶⁴.

Bağımsız uzmanlar tarafından geliştirilen karma bir sistem olan akıllı işaret-

⁶² RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI SEKTÖR RAPORU (2014). Ankara, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, s. 68.

⁶³ RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI SEKTÖR RAPORU, s. 43.

⁶⁴ RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI SEKTÖR RAPORU, s. 43.

ler sistemi, iki konuda bilgi vermek üzere geliştirilmiştir. Bunlardan ilki programın içeriği, ikincisi ise programın hangi yaş grubuna uygun olduğunun bilgisidir. Zararlı içerik kategorisi üç kısımdan oluşmaktadır. Bunlar; fiziksel ve sözel şiddet, cinsellik ve örnek alınabilecek olumsuz davranışlar (kötü dil kullanımı, ırk-din ve cinsiyet ayrımı, kumar, alkol ve madde bağımlılığına özendirme, in-tihar vb.) olarak belirlenmiştir⁶⁵.

Akıllı işaretler, yasaklayıcı ya da denetleyici değil; esas olarak yayıncı kuruluşların çocukları ve gençleri televizyonun olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğuna işlerlik kazandıran bir özdenetim mekanizmasıdır⁶⁶. RTÜK Akıllı İşaretler Kodlayıcı Uygulama Rehberinde bu sistemin uygulanması açısından medya hizmet sağlayıcılarının, sembol sisteminin uygulanmasından sorumlu olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, medya hizmet sağlayıcıları, tercihen bünyesindeki denetim birimlerinden, lise ve üzeri eğitime sahip, bilgisayar işletmenliği bilgisini haiz en az iki kodlayıcının kimlik bilgilerini RTÜK'e iletmekle ve RTÜK'ün eğitim programına katılmalarını sağlamakla yükümlüdürler. Bu programa katılanlara, RTÜK tarafından Kodlayıcı Sertifikası verilmektedir. RTÜK tarafından gerekli görüldüğünde, Kodlayıcı Uygulama Rehberinde ve Koruyucu Sembol Sisteminde güncellemeler yapılmaktadır ve bu güncellemeler RTÜK web sayfasında (www.rtuk.org.tr) yer alan "Kodlayıcı Uygulama Rehberi" bölümünde medya hizmet sağlayıcılarına duyurulmaktadır. Medya hizmet sağlayıcıları, Kodlayıcı Uygulama Rehberi'nde yer alan "Uygulama Esas ve İlkelerini" bilmek ve sınıflandırma işlemini buna uygun olarak yapmakla sorumludurlar.

Medya okuryazarlığına ilişkin ülkemizde faaliyet gösteren en önemli internet siteleri RTÜK tarafından hazırlanmıştır. Medya okuryazarlığı dersine yönelik yükselen toplumsal beklentiyi karşılamak amacı ile medya kültürü edinmede öğrenciler, öğretmenler, medya çalışanları ve diğer yetişkinleri surece katmak için www.medyaokuryazarligi.org.tr adresinden ulaşılabilen bir internet sitesini hizmete sunmuştur. Bu sayfada daha çok medya okuryazarlığı dersine ait materyallere yer verilmektedir. Bu web sayfasında "Medya Okuryazarlığı" başlığı altında medya okuryazarlığı tarihçesi hakkında; "Araştırmalar" başlığı altında RTÜK tarafından gerçekleştirilen çeşitli kamuoyu araştırmaları hakkında ve "Yayınlar" isimli başlığın altında medya okuryazarlığı ve medya hakkında düzenlenmiş olan yayınlar hakkında bilgi yer almaktadır.

⁶⁵ Öktem, F., Sayıl, M. ve Özen, S.Ç. (2006). "Çocukların ve Gençlerin Televizyon Programlarındaki Zararlı İçerikten Korunması: "Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi" Akademik Çalışma Altyapısı", Ankara, s. 10.

⁶⁶ RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI SEKTÖR RAPORU, s. 43.

4.3. OFCOM ve Medya Okuryazarlığı

OFCOM, 2003 tarihli İletişim Kanunu’nun 11’inci bölümüne göre medya okuryazarlığının geliştirilmesi görevi açıkça düzenlenmiştir. Bu görevin yerine getirilmesi için yapılması gerekenler ana hatları ile Kanun’da şu şekilde belirlenmiştir:

1) Elektronik medya vasıtalarıyla yayınlanan materyallerin özelliklerinin ve niteliklerinin kamuoyu tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamak;

2) Bu tür materyallerin yayınlanmak üzere seçimi ya da erişilebilirliği sürecinin kamuoyu tarafından daha iyi anlaşılmasını veya bu konudaki farkındalığın artırılmasını sağlamak;

3) Erişilebilir sistemlerde erişimin nasıl yayınlandığına ilişkin ve elektronik medyanın düzenlenmesine ilişkin kamuoyu tarafından farkındalığının geliştirilmesini sağlamak

4) Erişilebilir sistemlerde bu materyallere erişen kimseler için materyallerin kontrolünün nasıl sağlandığına ilişkin kamuoyu tarafından farkındalığının geliştirilmesini sağlamak ve

5) Bu materyallere erişimin düzenlendiği teknoloji ve sistemlerin gelişimini ve kullanımını desteklemek.

OFCOM’un Kanunun kendisine verdiği medya okuryazarlığını geliştirmekle ilgili görevine dair üç temel stratejisinin olduğu görülmektedir:

a) Katılım olanaklarının (paydaşlarla birlikte) artırılması,

b) Müşterilerin zararlı etkilerden korunması ve

c) Parlamento tarafından tanımlanan kamu politikalarının uygulanmasıdır.

OFCOM, medya okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla üç farklı başlık altında faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetlerden ilki, paydaşlar (stakeholders) başlığı altında hükümet, akademisyenler, öğretmenler, kamu ve özel sektör paydaşları ile medya okuryazarlığı ile ilgili olarak farkındalığın artırılması faaliyetleridir. Bu amaçla OFCOM, BBC, Eğitim Bakanlığı gibi paydaş kuruluşlarla birlikte medya okuryazarlığı ile ilgili vatandaş/müşteri rehberinin geliştirilmesi ve yayınlanması, toplantılar, konferanslar ve çok geniş tabanlı araştırmalar düzenlemekte veya düzenlenmiş toplantılara katılmak-

tadır⁶⁷. Bu kapsamda en son Mayıs 2015 tarihinde Yetişkinlerin Medya Kullanımı ve Davranışı başlıklı bir rapor yayınlamıştır⁶⁸.

OFCOM, medya okuryazarlığı alanında gerek kendisi gerekse diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan faaliyetler ve çalışmalar hakkında bilgiler veren bültenler yayınlamaktadır⁶⁹.

İngiltere’de kamu yayıncılığı yapan BBC de medya okuryazarlığına ilişkin çalışmalarda bulunmaktadır⁷⁰.

SONUÇ

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, kamusal hayatın hassas alanları denilen sermaye piyasası, rekabet, bankacılık ile radyo ve televizyon yayıncılığı alanında faaliyette bulunan aktörlerin uyacakları kuralları belirlemekte ve bu kurallara uymayanlara yaptırım uygulamaktadırlar. Bu alanlar arasında radyo ve televizyon yayıncılığı, doğrudan piyasa ekonomisinin düzenlenmesi ile ilgili olmayıp, radyo ve televizyon yayınlarının bir kamu hizmeti olması noktasında ayrıksı bir yere ve öneme sahiptir.

Hem ülkemizde hem de İngiltere’de başlangıçta radyo ve televizyon yayıncılığı devlet tekelinde kalmış bir alan idi. Ancak daha sonra yayın teknolojisindeki hızlı değişim neticesinde bu alanda faaliyette bulunan özel hukuk kişilerinin sayısının hızla artması sonucunda bu alanın düzenlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Ülkemizde kitle iletişim alanındaki düzenleyici ve denetleyici kurum olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu 1994 tarihli 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile kurulmuştur. Ancak Kanun’un günün koşullarına cevap verememesi ve Anayasa Mahkemesi’nin Kanun’un çeşitli maddelerini anayasaya aykırı bularak iptal etmesi gibi nedenlerle 15/02/2011 tarihinde TBMM’de kabul edilen 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun 03/03/2011 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece ülkemizde radyo ve televizyon yayınlarının hukuki rejimi 2011 yılında çıkarılan 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun çerçevesinde şekillenmiştir.

⁶⁷ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/market-data-research/latest/>, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁶⁸ http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/media-lit-10years/2015_Adults_media_use_and_attitudes_report.pdf, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁶⁹ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/market-data-research/other/media-literacy/bulletins/>, erişim tarihi: 01/05/2016.

⁷⁰ www.bbc.co.uk/learning/overview/about/assets/bbc_media_literacy_strategy_may2013.pdf, erişim tarihi: 01/05/2016.

İngiltere’de de 1930’larda başlayan televizyon yayıncılığı başlangıçta devlet tekelinde iken, zamanla bu alanda faaliyette bulunan özel sektör kuruluşlarının artması neticesinde Hükümet, bu alanda kamu hizmetini kendisinin vermesinden ziyade bu alanın düzenlenmesini tercih etmiştir. Bu amaçla 1984 tarihinde Telekomünikasyon Ofisini (*Office of Telecommunication*) kurmak suretiyle telekomünikasyon alanını düzenlemeye başlamıştır. Daha sonra Yayın İlkeleri Komisyonu (*The Broadcasting Standards Commission*), Bağımsız Televizyon Komisyonu (*The Independent Television Commission*), Radyo Otoritesi (*The Radio Authority*) ve Telsiz Bürosu (*The Radiocommunications Agency*) gibi isimlerle kurulan kurumlar eliyle radyo ve televizyon yayıncılığı denetlenmekte idi. Ancak bu çeşitlilik 2003 yılında İletişim Ofisinin (*Office of Communication*) kurulup, bu beş kurumun görevlerini devralmasıyla ortadan kalmıştır.

Hem RTÜK’ün hem de OFCOM’un birer düzenleyici ve denetleyici kurum olarak bağımsızlığı ilgili kanunlarında açıkça ifade edilmiştir. Her iki kurum için de bağımsızlığı sağlamak üzere kurum üyeleri Parlamento tarafından atanmaktadır. Atanan üyeler görev süresi boyunca güvenceye sahip kılınmıştır ve kurumun mali özerkliği de sağlanmak istenmiştir.

RTÜK ve OFCOM radyo ve televizyon alanında faaliyette bulunmak isteyenlere lisans vermek ve faaliyette bulunanların ise uymak zorunda oldukları kuralları belirlemek görev ve yetkisini haizdir. Bu kurallara uymayanlara ise para cezası, lisansın askıya alınması, lisansın iptali gibi yaptırımlar uygulanmaktadır.

RTÜK ve OFCOM’u kuran kanunlar, bu görevlerin yanı sıra bu kurumlara medya okuryazarlığının geliştirilmesi görevi de vermiştir. “*Yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki mesajlara ulaşma, bunları çözme, değerlendirme ve iletme yeteneği olarak*” tanımlanan medya okuryazarlığını RTÜK ve OFCOM farklı stratejik yaklaşımlarla geliştirmeye çalışmaktadır.

RTÜK’ün medya okuryazarlığını geliştirme görevinin temelini, Kanun’un açık ifadesine uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığı ile yürüttüğü medya okuryazarlığı dersi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra RTÜK’ün medya okuryazarlığı alanındaki faaliyetleri olarak akıllı işaretler adıyla koruyucu semboller sistemi ve medya okuryazarlığı alan adlı internet sayfası yer almaktadır.

OFCOM ise BBC ve Eğitim Bakanlığı gibi paydaş kuruluşlarla birlikte medya okuryazarlığı ile ilgili vatandaş/müşteri rehberinin geliştirilmesi ve yayınlanması, toplantılar, konferanslar ve çok geniş tabanlı araştırmalar düzenlemekte veya düzenlenmiş toplantılara katılmakla medya okuryazarlığının geliştirilmesine çalışmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akinci, M. (1999). *Bağımsız İdari Otoriteler ve Ombudsman*, İstanbul, Beta.
- Atay, E. (2000). “Fransız İdare Hukukunda Bağımsız İdari Otoriteler (BİO’LAR): Rekabet Konseyi”, Perşembe Konferansları, Ankara, Rekabet Kurumu Yayını.
- Atay, E. (2006). “Bağımsız İdari Otoriteler ve Türkiye Uygulaması”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi c. X, s.1,2.
- Avşar, Z. (2014), “Medya Okuryazarlığı”, İletişim ve Diplomasi, Sayı 2.
- Azrak, Ü. (2001). “Dünyada ve Türkiye’de Bağımsız İdari Otoriteler ve İdarenin Yeniden Yapılanması Bağlamında Bunlara İlişkin Bazı Sorunlar”, Bağımsız İdari Otoriteler, Ankara, Rekabet Kurumu Yayını.
- Darendeli, A. V. (2013). *İdari Ceza Hukuku Açısından Görsel-İşitsel Medya Alanındaki İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi*, Ankara, Yetkin.
- Geradin D., Kerf M. (2003). *Controlling Market Power in Telecommunications: Anti-trust vs. Sector-specific Regulation*, Oxford, Oxford University Press.
- Günday, M. (2013). *İdare Hukuku*, Ankara, İmaj.
- Gözler, K. (2009). *İdare Hukuku*, Bursa, Ekin.
- Gözübüyük, T., Tan, T. (2010). *İdare Hukuku*, Ankara, Turhan.
- Kutoğlu, Ü. (2006). “Medya Okuryazarlığı ve Çocuk Eğitimi”, I. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı, 23-25 Mayıs, İstanbul.
- Livingstone, S. (2004). “Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies”, *Communication Review*, 1 (7), sayfa 3-145, s. 5.
- OFCOM: THE EFFECTIVENESS OF CONVERGED REGULATION, REPORT BY THE COMPTROLLER AND AUDITOR GENERAL HC 490 SESSION 2010–2011, NOVEMBER 2010.
- OFCOM RESPONSE TO EUROPEAN COMMISSION CONSULTATION ON THE INDEPENDENCE OF AUDIOVISUAL REGULATORY BODIES
- Öktem, F., Sayıl, M. ve Özen, S.Ç. (2006). “Çocukların ve Gençlerin Televizyon Programlarındaki Zararlı İçerikten Korunması: “Akıllı İşaretler Sınıflandırma Sistemi” Akademik Çalışma Altyapısı”.
- Pekman, C. (2006). “Avrupa Birliği’nde Medya Okuryazarlığı”, *Medya*

Okuryazarlığı, Editör: Nurçay Türkoğlu, İstanbul: Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, S. 2.

PROCEDURES FOR THE CONSIDERATION OF STATUTORY SANCTIONS IN BREACHES OF BROADCAST LICENCES.

RADYO VE TELEVİZYON YAYINCILIĞI SEKTÖR RAPORU (2014). Ankara, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı.

RTÜK İLKÖĞRETİM MEDYA OKURYAZARLIĞI DERSİ ÖĞRETMEN EL KİTABI, 2007.

Salomon, E. (2008). Guidelines for Broadcasting Regulation, Commonwealth Broadcasting Association, London.

SUBMISSION TO THE LEVESON INQUIRY ON THE FUTURE OF PRESS REGULATION: A RESPONSE TO LORD JUSTICE LEVESON’S REQUEST

Tan, T. (2002). “Bağımsız İdari Otoriteler veya Düzenleyici Kurullar”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 35 Sayı 2.

Thoman, E. (1999). “Skills and Strategies for Media Education”; Educational Leadership, Feb99, Vol. 56 Issue 5.

TÜSİAD (2002). Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, s. 165.

Ulusoy, A. (2003). Bağımsız İdari Otoriteler, Ankara, Turhan.

Mevzuat ve İnternet

1982 Anayasası

2003 tarihli İletişim Ofisi Kanunu (Office of Communication Act 2003)

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

2003 tarihli İletişim Ofisi Kanunu

Avrupa Birliği <http://ec.europa.eu>

Office of Communications <http://www.ofcom.org.uk>

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu www.rtuk.org.tr